

Magdalena Vrbanec

Čakovec

UDK 377.8(497.524)“1879/1963“

Primljeno: 9. 11. 2012.

Prihvaćeno: 26. 11. 2012.

Izvorni znanstveni članak

OBRAZOVANJE UČITELJA U ČAKOVCU: POVIJESNI, SOCIJALNI I PEDAGOŠKI ASPEKTI (1879.-1963.)¹

Sažetak

Ovaj rad bavi se obrazovanjem učitelja u okviru čakovečke Učiteljske škole kroz čitav period njezina postojanja i djelovanja, od 1879. do 1963. godine. Osnovana od strane mađarskih državnih vlasti, pod njihovom je ingerencijom sve do kraja Prvog svjetskog rata. Uključivanjem Međimurja u novoosnovanu Kraljevinu SHS, škola započinje svoj rad na hrvatskom jeziku i u hrvatskom duhu dok je tijekom međuratnog perioda bio vršen sve veći pritisak jugoslavenskog centralizma i unitarizma. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Učiteljska škola kao i čitavo Međimurje ulazi u sastav mađarske države ne bi li njegovim završetkom ponovno bila osnovana hrvatska Učiteljska škola. Želja da se podigne razina obrazovanja budućih učitelja dovodi do gašenja njezina rada jer se od 1961. otvorio njezin supstitut više razine, Pedagoška akademija.

Međimurje, a s njim i čakovečka Učiteljska škola zajedno su prolazili kroz nekoliko različitih političkih i društvenih razdoblja; stoga je u radu izvršena paralelna analiza unutrašnje strukture škole kroz navedene periode. Pored brojčanog kretanja učenika, analizirala se spolna slika škole, regionalno i socijalno podrijetlo učenika, njihov materinji jezik i narodnost, religija kao i postignuti uspjeh i vladanje. Promjene kojima su obuhvaćene navedene kategorije zapravo su odraz političkih, gospodarskih, društvenih i obrazovnih promjena koje su zadesile Učiteljsku školu u okviru njene uže i šire okoline. Ujedno se kroz njih može pratiti tijek razvoja same Učiteljske škole u Čakovcu, ali i evolucija učiteljskog obrazovanja.

Ključne riječi: Učiteljska škola (Čakovec), obrazovanje učitelja, povijest školstva, Međimurje, 1879.-1963. godine

¹ Zbog dužine cjelokupnog teksta *Obrazovanje učitelja u Čakovcu: povijesni, socijalni i pedagoški aspekti (1879.-1963.)* uredništvo je u dogovoru s autoricom odlučilo objaviti tekst u dva dijela. U ovom broju *Analiza za povijest odgoja* objavljen je drugi dio. Zbog specifičnosti rada nije mijenjan stil navođenja literature u bilješkama. Popis literature po predloženim standardima za *Anale* nalazi se na kraju rada.

8. Razvoj školstva na području Međimurja u razdoblju Drugog svjetskog rata

U toku Drugog svjetskog rata, mađarska je vojska sredinom travnja 1941. godine provalila na područje Međimurja.² Uspostavivši nadzor nad cjelokupnim javnim životom, Mađari su uveli mađarski kao službeni i nastavni jezik te proglasili Međimurje sastavnim dijelom Mađarske.³ Pored činovništva, hrvatsko i jugoslavensko učiteljstvo, izuzevši nekoliko prilagodljivih pojedinaca koji su poznavali mađarski jezik, trebalo je napustiti Međimurje.⁴ Ispražnjena mjesta popunjavana su mađarskim učiteljima i profesorima, a sve knjige školskih i lokalnih knjižnica, sva školska nastavna sredstva na hrvatskom i ostalim jezicima dotadašnje Kraljevine Jugoslavije su uništena.⁵ Na područje Međimurja i Prekmurja uvodio se mađarski prosvjetni sustav s mađarskim nastavnim jezikom. U početku je djelomično bilo dopušteno korištenje materinjeg jezika kao pomoćnog, ali od početka 1943. godine koristio se isključivo mađarski jezik.⁶ Time je bilo završeno usklađivanje školstva na prostoru Međimurja i Prekmurja sa školstvom ostalog dijela mađarske države.⁷

Da bi usvajanje mađarskog jezika bilo što uspješnije, ovom predmetu namijenjen je najveći fond sati u osnovnim školama. U školski sustav ugrađen je vojni odgoj mladih te potreba usadivanja i razvijanja domoljubnih osjećaja prema mađarskoj državi.⁸ Djeca iz Međimurja mogla su nastaviti školovanje jedino u međimurskim ili mađarskim srednjim školama. Učitelji kao provoditelji mađarizacije imali su zadatak narodnog prosvjećivanja međimorskog stanovništva putem organiziranih tečajeva.⁹

Širenje ratnih operacija prema Međimurju izazivalo je nesigurnost mađarskih učitelja, profesora, ali i ostalih službenika, stoga je postupno sve više njih odlazilo iz Međimurja u Mađarsku. Četverogodišnja okupacija bila je prekratko razdoblje za velike promjene i stoga nije ostavila dublji trag u međimurskom školstvu.

9. Mađarska Učiteljska škola u Čakovcu tijekom Drugog svjetskog rata

Organiziranje prosvjetnih prilika na području Međimurja podrazumijevalo je ponovno osnivanje mađarske učiteljske škole u Čakovcu. Odluku je donijelo Ministarstvo nastave i vjere tijekom srpnja 1941. godine.¹⁰ U sklopu općeg preseljenja hrvatskog i jugoslavenskog činovništva i učiteljstva, nastavnički zbor hrvatske Učiteljske škole

2 Juraj KOLARIĆ, "Međimurje u velikomađarskoj revizionističkoj politici", *Međimurje u Drugom svjetskom ratu*, Čakovec, 2007., 29.

3 KALŠAN, "Politička i administrativna pripadnost Međimurja 16. – 21. stoljeća", *Ako: časopis za društvena pitanja i kulturu grada Čakovca*, god. 6, br. 13, 23.

4 KALŠAN, *Međimurska povijest*, 326.

5 BAUK, *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju*, 150.

6 *Isto*, 150.

7 KALŠAN, *Međimurska povijest*, 327.

8 BAUK, *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju*, 151.

9 *Isto*, 151.

10 Mihajlo OGRIZOVIĆ, "Uvodna riječ o razvoju školstva u Međimurju", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, Čakovec, 1980., 12.

privremeno je bio preseljen u Varaždin.¹¹ Jedan dio učenika nastavio je učiteljsko obrazovanje u varaždinskoj školi kod uršulinki, jedan dio je otišao u Križevce, dok se ostatak učenika smjestio po ostalim hrvatskim učiteljskim školama.¹²

Knjižnica, nastavna sredstva kao i većina školske dokumentacije i arhive Učiteljske škole uništeni su od strane mađarskih okupacijskih vlasti koje su u zgradu prvotno smjestile vojni zapovjedni ured.¹³ Iako je ubrzo uređena i opremljena, nije bilo lako pronaći adekvatne učitelje i profesore, zbog čega je nastava bila odgođena sve do prosinca 1941. godine. Kao uvjet za upis u prvi razred određena je dobna granica do 18 godina te završena mala matura ili građanska škola.¹⁴ Više razrede mogli su nastaviti dotadašnji učenici ove škole, a maturiranim gimnazijalcima dana je mogućnost upisa u peti razred.¹⁵

Nakon svečanog otvorenja, *Mađarski kraljevski državni zavod za obrazovanje učitelja* krenuo je s nastavnim radom 12. prosinca 1941. godine.¹⁶ U sklopu škole otvorena je vježbaonica u kojoj su učenici obavljali nastavnu praksu te internat u kojem su pored siromašnih učenika smješteni učenici iz udaljenijih krajeva. Pored najvažnijeg predmeta, a to je mađarski jezik i književnost, podučavao se „međimurski“ ili „vendski“ jezik ovisno o podrijetlu učenika kao i njihovom budućem mjestu zaposlenja. Učiteljsku školu pohađali su prvenstveno učenici iz Mađarske, ali bilo je također učenika iz Međimurja i Prekmurja, iako u malom broju. Kao i u ostalim školama Međimurja, i ovdje se u odgoju poticala vojnička disciplina i ljubav prema domovini. Učenici ove škole mogli su nakon stjecanja diplome tražiti zaposlenje u međimurskim, prekmurskim i mađarskim školama, iako se podrazumijevalo da će većina ostati u ovim krajevima kako bi nastavila rad mađarskih prethodnika iz 19. i početka 20. stoljeća.¹⁷ U promicanju mađarske riječi i ideje posebno su se isticali profesori Učiteljske škole, aktivni u organiziranju takvih tečajeva za osnovnoškolske učitelje i šire međimursko stanovništvo.¹⁸ Ipak možemo konstatirati da njihovi napori nisu utisnuli dubok pečat ni u „prosvjećivanju“ međimorskog stanovništva kao ni u učiteljskom obrazovanju.

10. Razvoj školstva na području Međimurja nakon Drugog svjetskog rata

Kako se približavao kraj Drugog svjetskog rata, savezničko prodiranje pokrenulo je povlačenje Nijemaca i Mađara prema zapadnom dijelu Međimurja. Ratne operacije na ovom području završene su tijekom travnja 1945. godine, čime je Međimurje oslobođeno od mađarske i njemačke okupacijske vlasti. Pripojeno je novoosnovanoj

11 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 192.

12 Isto, 192. Učiteljska škola u Križevcima ponovno je otvorena 1941. godine, stoga pored učenika i jedan dio nastavnčkog zbora čakovečke Učiteljske škole s ravnateljem Hermanom Vidakovićem prelazi u ovu školu.

13 Isto, 192.

14 KALŠAN, *Međimurska povijest*, 328.

15 Isto, 328.

16 OVČAR, "Povijesni pregled izobrazbe učitelja u Čakovcu", *Učitelj: godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu*, 1, 117.

17 KALŠAN, *Međimurska povijest*, 328.

18 BAUK, *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju*, 149.

državi, Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji (DFJ), uskoro preimenovanoj u Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju (FNRJ) koja uvodi velike promjene u političkom, gospodarskom i društvenom životu.

Opće prilike na prostoru Međimurja nakon Drugog svjetskog rata zahtijevale su nova ulaganja u razvoj prosvjete i školstva. Prilikom povlačenja okupacijskih snaga mnogi školski prostori oštećeni su zajedno sa školskim inventarom; stoga nije bilo moguće prikladno odvijanje nastave u svim međimurskim školama tijekom školske godine 1945./1946.¹⁹ Osim što je nedostajala školska oprema i potrebni udžbenici, osjećao se velik nedostatak učiteljskog kadra kroz cijelo poratno razdoblje, a i kasnije kada se osnovnoškolska obaveza postupno produžavala, a mreža osnovnih škola proširivala. Odmah nakon rata prišlo se osnivanju novih škola pa je važno napomenuti da je ovaj kraj dobio dvije niže realne gimnazije, jednu u Čakovcu na mjestu prijeratne građanske škole i jednu u Prelogu.²⁰

Promjena političkih i društvenih prilika obuhvaćala je izgradnju novog školskog sustava koji će omogućiti podizanje obrazovne razine stanovništva. Da bi se to postiglo, 1946. godine donesen je Zakon o obaveznom sedmogodišnjem školovanju s razrednom nastavom u prva četiri i predmetnom u ostala tri razreda.²¹ Sljedeći korak u produžavanju osnovnoškolske obaveze poduzet je 1951. godine kada su sva djeca od sedme do petnaeste godine života bila obavezna pohađati osam godina škole, ali budući da je nedostajalo školske infrastrukture kao i nastavnog kadra, ne samo na području Međimurja, nego i u ostalim dijelovima države, dogovoren je njihov postupni razvoj.²² Napokon se stanje na području cijele Jugoslavije uredilo 1958. godine osnivanjem jedinstvene osmogodišnje osnovne škole u kojoj je učenik stjecao obavezno osnovnoškolsko obrazovanje.²³ Ulaganja u školsku infrastrukturu tijekom šezdesetih godina na području Međimurja omogućila su bolji razvoj mreže jedinstvenih osmogodišnjih osnovnih škola, a otvorene su i nove srednje škole u Čakovcu, kao Građevinska škola i Gimnazija 1961. godine.²⁴ Do početka šezdesetih godina djelovala je i Učiteljska škola.²⁶

Pored ulaganja u osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje provodilo se prosvjeđivanje naroda u duhu novih političkih i društvenih promjena. Na području Međimurja razvijala su se kulturna i umjetnička društva, otvarale knjižnice i čitaonice, osnivala narodna sveučilišta, opismenjavalu nepismene i slično.²⁵ Provodili su se razni seminari, tečajevi i predavanja za usavršavanje prosvjetnog kadra u općeobrazovnom, pedagoškom i političko-ideološkom pogledu u kojima se posebice isticala čakovečka Učiteljska škola.²⁶

19 Isto, 153.

20 Isto, 177.

21 Školski propisi (s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u NRH), Zagreb, 1955., 5-6.

22 BATINIĆ, "Hrvatski školski sustav u XX. stoljeću", *Anali za povijest odgoja*, vol. 2, 52. i 54.

23 Isto, 52. Učenik je nakon završetka obavezne osnovne škole mogao nastaviti svoje školovanje u srednjim školama, bilo stručnim bilo u gimnazijama, koje su tada postale četverorazredne opće srednje škole.

24 BAUK, *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju*, 175. i 201.

25 Isto, 229.

26 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

11. Hrvatska Učiteljska škola u razdoblju od Drugog svjetskog rata do početka šezdesetih godina 20. stoljeća

11.1. Novi početak Učiteljske škole u Čakovcu

Poslijeratna obnova na području Međimurja i ostalih dijelova novoosnovane države kao jedan od svojih prioriteta odredila je organiziranje i razvoj prosvjete i školstva te podizanje opće obrazovanosti stanovništva. Budući da se pored skromnih materijalnih i financijskih mogućnosti za izgradnju, popravak i opremanje školskih prostora osjećao i kroničan nedostatak prosvjetnog kadra u cjelini, ponovno se na području Međimurja otvorila hrvatska Učiteljska škola u Čakovcu.

Zbog ratnih okolnosti nalazila se Učiteljska škola u lošem materijalnom stanju.²⁷ Da bi se što prije vratila u funkciju bila je potrebna njena sveukupna obnova, koja je organizirana pod vodstvom Marije Strbad, privremene ravnateljice.²⁸ Uređivale su se i opremale školske prostorije, internat te gospodarstvo Učiteljske škole. U toku kolovoza održan je u njoj tečaj iz nacionalne grupe predmeta za učenike bivše mađarske učiteljske škole, kao i za učenike ostalih srednjih škola, da bi usvojili znanja iz određenih predmeta neophodnih za rad u novim uvjetima.²⁹ Prikupivši dovoljan broj nastavnika, redovita nastava Učiteljske škole na čelu s novim ravnateljem Nikolom Pavićem započela je 25. listopada 1945. godine.³⁰ Otvorena su sva 4 razreda za četverogodišnje učiteljsko obrazovanje te pored redovne nastave organizirani su jednogodišnji pedagoški tečajevi za učenike starije od 17 godina sa završenom nižom srednjom školom koji su putem ovog skraćenog i ubrzanog tečaja bili osposobljeni za učiteljsku službu.³¹ Također je bilo omogućeno učenicima u rasponu od 13 do 17 godina bez završene niže srednje škole da u sklopu Učiteljske škole nadoknade u jednogodišnjim *Pripravnim A razredima* skraćeno niže gimnazijsko gradivo te nastave s redovitim učiteljskim školovanjem.³² Učenici koji su već iskušali rad u učiteljskoj službi, ali nisu imali završenu nižu srednju školu te su bili stariji od 17 godina, upisivali su *Pripravni B razred*, a nakon njega još jednogodišnji pedagoški tečaj.³³ Nakon prve nastavne godine primijećeno je da pripralni tečajevi kao i pedagoški tečajevi nisu dostatni u nadoknađivanju i nadograđivanju nastavnog gradiva za čije su svladavanje učenici trebali uložiti mnogo truda.³⁴ Trebalo ih je produžiti na više od godinu dana, ali zbog velikog nedostatka uči-

27 Isto.

28 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 193.

29 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*. Bilo je potrebno usvojiti znanja iz hrvatskog jezika i književnosti, zemljopisa Jugoslavije, nacionalne povijesti kao i povijesti Narodno oslobodilačkog pokreta.

30 OVČAR, "Povijesni pregled izobrazbe učitelja u Čakovcu", *Učitelj: godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu*, 1, 118. Nikola Pavić je dužnost ravnatelja Učiteljske škole u Čakovcu obavljao do 1950. godine.

31 BATINIĆ i GAĆINA ŠKALAMERA, *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849.-2009.*, Zagreb, 2009., 31-32.

32 FRANKOVIĆ, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, 451.

33 Isto, 451.

34 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

telja oni su se i dalje organizirali, sve do 1948. godine kada su ratne generacije završile s potrebnim doškolovanjem.

Prve školske godine 1945./1946. upisano je 183 učenika u sva 4 redovna tečaja Učiteljske škole te 48 učenika u pripreme razrede i pedagoški tečaj, što zajedno ispada 231 upisan učenik.³⁵ S radom je započela i vježbaonica čakovečke Učiteljske škole od tri razreda dok se u prostorijama internata smjestilo stotinjak učenika i učenica slabijeg imovinskog statusa pod vodstvom internatske upraviteljice Marije Strbad.³⁶ Učenici nisu bili ograničeni na obavljanje pedagoške prakse isključivo u vježbaonici nego su dio izvršavali u mjesnoj osnovnoj školi, a okušali su rad i u seoskim školama.³⁷ Učiteljska škola vodila je vrlo aktivan život u okviru škole, ali i u javnom i društvenom životu svoje okoline. Priređivala je mnogo priredaba, sudjelovala u proslavama, političkim manifestacijama te učestvovala u seoskim i gradskim radnim akcijama.³⁸ Na školi su bile organizirane razne omladinske organizacije, održavana su razna predavanja i seminari u kojima su učenici imali podršku i pomoć svojih nastavnika također vrlo aktivnih u raznim organizacijama (političkim, prosvjetnim i kulturnim).³⁹

11.2. Razvoj i djelovanje čakovečke Učiteljske škole

Da je nedostatak učiteljskog kadra pojačao interes za ovom vrstom obrazovanja svjedoči nam stalni porast broja učenika čakovečke Učiteljske škole. O održavanju ovog trenda govori nam podatak da je školske godine 1951./1952. upisano najviše učenika u cijeloj povijesti škole, njih 614.⁴⁰ Čakovečka Učiteljska škola organizirala je razne oblike skraćenog školovanja, a pored već spomenutih, školske godine 1946./1947. uvodi tečaj za pomoćne učitelje koji su svoje školovanje završili tijekom okupacije, a ovdje su tijekom godine dana stjecali potrebne kvalifikacije za rad u hrvatskim školama.⁴¹ Da bi se potrebe za učiteljskim kadrom što prije zadovoljile, od 1947./1948. pa do 1950./1951. skraćeno je redovno učiteljsko obrazovanje učenika četvrtog razreda koji su nakon prvog polugodišta mogli tražiti posao, a na kraju školske godine polagali praktični dio diplomskog ispita.⁴² Poradi rasterećenja dogovoreno je otvaranje odjeljenja nižih razreda Učiteljske škole kod varaždinske Gimnazije.⁴³

U početnom razdoblju čakovečka Učiteljska škola održavala je nastavu u vrlo teškim financijskim, materijalnim i nastavnim uvjetima. Porast broja učenika uzrokovao je nedostatak prostora za održavanje nastave i internatski smještaj učenika, dok je manjak nastavnog kadra, potrebnih udžbenika i stručne literature kao i školske i

35 *Isto.*

36 KERMEK, "Referat o 60-godišnjici rada Učiteljske škole i Pedagoške akademije Čakovec – 17. XI. 1979.", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 157.

37 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

38 KERMEK, "Referat o 60-godišnjici rada Učiteljske škole i Pedagoške akademije Čakovec – 17. XI. 1979.", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 158.

39 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

40 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 195.

41 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

42 BATINIĆ i GAČINA ŠKALAMERA, *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849.-2009.*, 31-37.

43 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 195.

nastavne opreme otežavao kvalitetniji obrazovno-odgojni rad.⁴⁴ U razdoblju pedesetih godina škola je djelovala u boljim materijalnim i radnim uvjetima te se usmjerila na modernizaciju i podizanje kvalitete obrazovno-odgojnog rada, sudjelovanje u javnom društvenom životu i narodnom prosvjećivanju. Također je bila vrlo aktivna na polju usavršavanja učiteljskih kadrova u stručno-pedagoško-ideološkom pogledu.

Ova je škola zajedno s cjelokupnim tadašnjim obrazovnim sustavom djelovala u skladu s političkim i društvenim promjenama u državi, stoga njeno prvo razdoblje karakterizira čvrsta centralizacija i državno rukovođenje. Početkom pedesetih godina započeo je proces decentralizacije državnog sustava i razvoja novog društvenog načina funkcioniranja – samoupravljanja, s vremenom impliciranog i na prosvjetu. Tako se sredinom pedesetih godina na čakovečkoj Učiteljskoj školi najprije osnovao Školski savjet, a godinu dana kasnije i Školski odbor kao njen upravljački organ.⁴⁵ Oblici društvenog upravljanja razvijani su i na hijerarhijski nižim razinama, stoga su djelovala razredna vijeća, razredne zajednice i slično.⁴⁶

Društveni razvoj tražio je reformu osnovnoškolskog obrazovanja koje se tijekom pedesetih godina razvijalo prema uspostavi jedinstvene osmogodišnje osnovne škole. Promjene u osnovnoškolskom obrazovanju implicirale su promjene u školovanju učitelja budući da njihovo stručno i pedagoško obrazovanje nije odgovaralo realnim potrebama. Najprije se donijela odluka da se od školske godine 1952./1953. učiteljske škole produže na pet godina ne bi li se time doskočilo rješenju tog problema.⁴⁷ Razmatranje reforme učiteljskog obrazovanja nastavljeno je i dalje budući da se ni petogodišnjim školovanjem nije stjecala potrebna stručna i pedagoška naobrazba. Dogovaralo se podizanje učiteljskog školovanja na višu obrazovnu razinu osnivanjem pedagoških akademija umjesto dosadašnjih učiteljskih škola koje bi time bile ukinute. O ozbiljnosti ovih prijedloga svjedoči nam činjenica da čakovečka Učiteljska škola, kao i ostale u Hrvatskoj, 1953./1954. godine nije omogućila upis u prvi razred.⁴⁸ Također je zatvorila svoja niža odjeljenja kod varaždinske Gimnazije iz koje preseljava tri učiteljska razreda u svoju zgradu, što povećava broj učenika unatoč neotvaranju prvog razreda.⁴⁹ Uvjeti nisu bili povoljni za realizaciju reforme učiteljskog školovanja, stoga se ona odgađa do konačnog definiranja sustava osnovnoškolskog obrazovanja. Neizvjesna sudbina učiteljskih škola smanjila je interes, a time i broj učenika čakovečke Učiteljske škole.⁵⁰ Prema zakonu iz 1958. godine osnovnoškolsko obrazovanje odvijat će se u jedinstvenoj osmogodišnjoj školi. Iz toga proizlazi potreba za jedinstvenom obrazovnom ustanovom u kojoj bi se stjecale potrebne kvalifikacije za rad u razrednoj i predmetnoj nastavi. Iako je idealno rješenje bila četverogodišnja pedagoška akademija, za njezinu realizaciju

44 OVČAR, "Povijesni pregled izobrazbe učitelja u Čakovcu", *Učitelj: godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu*, 1, 118.

45 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 194.

46 *Isto*, 194.

47 BATINIĆ i GAČINA ŠKALAMERA, *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849.-2009.*, 31-37.

48 *Isto*, 31-37.

49 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

50 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 196.

nisu bili povoljni uvjeti; stoga se prišlo otvaranju dvogodišnjih viših škola to jest akademija za obrazovanje nastavnika razredne i predmetne nastave.⁵¹

Novo razdoblje u povijesti učiteljskog obrazovanja započinje 1960./1961. godine, kada posljednja generacija upisuje petogodišnju učiteljsku školu čiju ulogu preuzima pedagoška akademija. Uz suglasnost Izvršnog vijeća Sabora Savezne Republike Hrvatske, Narodni odbor Kotara Čakovec u studenome 1960. godine donosi odluku da se u Čakovcu, gradu dugogodišnje učiteljske tradicije osnuje Pedagoška akademija.⁵² Dogovoreno je da se 1961. godine zauzme prostorni kompleks Učiteljske škole koja biva preseljena u Stari grad sa svojim maturantima i jednim odjelom četvrtog razreda dok se ostatak učenika upisuje u drugi, treći i četvrti razred novoosnovane Gimnazije.⁵³ Obje škole bivaju smještene u Starom gradu gdje s posljednjom generacijom 1962./1963. Učiteljska škola završava svoje postojanje. Pedagoška akademija započela je u Čakovcu 1. listopada 1961. godine s upisom prvih studenata, kojima je uvjet za prijavu bila završena srednja općeobrazovna ili odgovarajuća stručna škola.⁵⁴ Pripadala je rangu više stručne škole čime je ulazila u sustav visokog školstva.⁵⁵ S radom je započela početkom studenog 1961. u zgradi Učiteljske škole za čiju je obnovu bila zadužena Marija Strbad, njezina prva dekanica.⁵⁶ Osnovna škola „Martin Puštek“, Vježbaonica dotadašnje Učiteljske škole, postala je mjesto za hospitaciju studenata Pedagoške akademije. Omogućavala je upis na studij razredne nastave i studij predmetne nastave, a zajednički program činili su pedagoško-psihološki i društveni predmeti.⁵⁷ Studenti razredne nastave upisivali su paralelno i jedan predmet iz predmetne nastave kako bi se osposobili za predavanje jednog predmeta u višim razredima osnovne škole. Ubrzo se pokazao nedostatak takve kombinacije budući da se dvogodišnjom akademijom nije mogla steći dovoljna količina znanja za rad na objema razinama osnovne škole, kao i činjenica da je razredna nastava obuhvaćala puno radno vrijeme učitelja.⁵⁸ Stoga se studij razredne nastave više nije kombinirao s predmetom iz predmetne nastave, čime je podignuta njegova kvaliteta i učinkovitost.

11.3. Obrazovno-odgojna djelatnost čakovečke Učiteljske škole

Teški uvjeti u kojima je Učiteljska škola djelovala u poratnom razdoblju otežavali su postizanje željene kvalitete stručno-pedagoškog rada. Jedan od glavnih problema predstavljao je nedostatak udžbenika, posebice pedagoške tematike. Nastavnici su bili

51 FRANKOVIĆ, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, 500-501.

52 KERMEK, "Referat o 60-godišnjici rada Učiteljske škole i Pedagoške akademije Čakovec – 17. XI. 1979.", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 159.

53 *Isto*, 159-160.

54 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 196.

55 Dragutin FRANKOVIĆ, Bogdan SVILOKOS, Gjurio FUČIJAŠ, *Pedagoška akademija (Programatska struktura Pedagoške akademije)*, Zagreb, 1961., 13.

56 OVČAR, "Povijesni pregled izobrazbe učitelja u Čakovcu", *Učitelj: godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu*, 1, 118-119.

57 FRANKOVIĆ, SVILOKOS, FUČIJAŠ, *Pedagoška akademija (Programatska struktura Pedagoške akademije)*, 14-15.

58 Krešimir BEZIĆ, *Učitelji u zemlji čudesa*, Zagreb, 2003., 15-19.

primorani predavati neke od ključnih predmeta kao što su pedagogija, metodika i dječja psihologija uz pomoć skriptata, časopisa i druge prigodne literature.⁵⁹ U toku druge polovine četrdesetih godina počinju se prevoditi ruski pedagoški pisci te izdavati knjige Pedagoško-književnog zbora dok se općeobrazovni dio nastave održavao pomoću udžbenika za višu gimnaziju, budući da nije bilo posebnih udžbenika za učiteljske škole.⁶⁰ Nastavni planovi i programi nekoliko su puta mijenjani u prvih nekoliko godina nakon rata budući da su pratili nove društvene i političke promjene. Očekivalo se od budućeg učitelja što kvalitetnije „*opće, pedagoško i ideološko-političko obrazovanje*“ zbog čega se konstantno proširivalo gradivo, a time i povećavao broj nastavnih sati.⁶¹ Da se kod njih razvije želja za društvenim i političkim angažmanom u javnom životu, u toku školovanja poticalo ih se na intenzivno uključivanje u različite vrste školskih i vanškolskih organizacija, društava i djelatnosti.⁶² Uvedeni su noviteti u nastavni plan i program kao što su predvojnička obuka, Ustav FNRJ-a i osnove marksizma-lenjinizma te ruski kao strani jezik.⁶³

Postupnim poboljšanjem općih prilika razvijala se i Učiteljska škola te usmjeravala na modernizaciju nastave, materijalno opremanje škole, postizanje što kvalitetnijeg teorijskog i praktičnog rada. Uređena je školska radionica te obnovljen školski vrt u opservacijske i praktične svrhe. Obnovljena je knjižnica i popunjena stručno-pedagoškom i beletrističkom literaturom kao i raznim časopisima, posebice pedagoškog sadržaja, a za učenike je otvorena posebna čitaonica.⁶⁴ Kvalitetu nastave podizala su nabavljena moderna nastavna sredstva kao i opremljeni kabineti. Praktičnu pedagošku praksu učenici su obavljali u Vježbaonici Učiteljske škole, a manjim dijelom hospitalirali su u seoskim školama. Vježbaonica je najprije obuhvaćala niže razrede osnovne škole, da bi sredinom pedesetih godina bila pretvorena u osmogodišnju školu.⁶⁵ Time je učenicima bila omogućena praksa u višim razredima osnovne škole budući da su zbog deficita nastavnog kadra predmetne nastave njihova mjesta popunjavali učitelji.

Nastavu Učiteljske škole obogaćivali su razni izleti u međimurska mjesta i okolne regije kao i ekskurzije po Hrvatskoj i Sloveniji.⁶⁶ Uvedene su filmske projekcije, ponajviše hrvatske i jugoslavenske produkcije, sa znanstvenom, povijesnom, kulturnom i zdravstvenom tematikom.⁶⁷ Škola je razvila vrlo bogat unutrašnji život s čestim literarnim večerima, koncertima, predstavama, izložbama učeničkih radova, svečanim akademijama, školskim svečanostima i predavanjima. Sudjelovala je u društvenom životu svoje okoline priređujući priredbe, koncerte, igrokaze, književne večeri. Bila je vrlo aktivna u radnim akcijama ne samo kod uređenja vlastite škole, nego i na području cijele države, sudjelujući u izgradnji autoceste, pruge, hidrocentrale i sličnim

59 FRANKOVIĆ, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, 452.

60 *Isto*, 452.

61 BATINIĆ i GAČINA ŠKALAMERA, *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849.-2009.*, 31-37.

62 FRANKOVIĆ, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, 452.

63 BATINIĆ i GAČINA ŠKALAMERA, *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849.-2009.*, 31-37.

64 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 195.

65 BAUK, *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju*, 168.

66 *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*.

67 *Isto*.

pothvatima.⁶⁸ Učenicima Učiteljske škole bilo je ponuđeno uključivanje i djelovanje u različitim školskim grupama, od umjetničkih, glazbenih, jezičnih do sportskih i ostalih, kao i u različitim organizacijama od pionirskih do omladinskih.⁶⁹

Da bi učenici u potpunosti završili petogodišnje školovanje za učitelja, bilo je potrebno položiti diplomski ispit na kojem su morali pokazati „*da su stekli solidnu opću i stručno pedagošku spremu za poziv učitelja u osnovnim školama i da pravilno shvaćaju pojave u društvu i prirodi.*“⁷⁰ Ispit se sastojao od pismenog, usmenog i praktičnog dijela, a polagao se u ljetnom ili jesenskom roku. Pismeni ispit vršio se iz skupine pedagoških predmeta, iz hrvatskog ili srpskog jezika te ruskog koji su također polagani i usmeno uz opću i narodnu povijest te zemljopis i Ustav FNRJ dok se praktični dio ispita vršio iz školskog rada i metodike.⁷¹

12. Analiza strukture učenika čakovečke Učiteljske škole u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata (1950./1951. i 1960./1961.)

12.1. Spolna struktura i brojčano kretanje učenika

U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, čakovečka Učiteljska škola od samog osnivanja 1945. godine mješovitog je tipa. Tablica 12.1. prikazuje nam da su u spolnoj strukturi škole tijekom dviju promatranih godina predvodile učenice, njih 822 sa 71,29%, dok je učenika bilo znatno manje, tek 28,70% to jest 331 učenik. Brojčana nadmoć ženskog spola karakterizira pojedinačno i 1950./1951. i 1960./1961. godinu, na temelju čega možemo zaključiti da se u ovome razdoblju učiteljsko zanimanje sve više feminiziralo.

Tablica 12.1. Spolna struktura učenika Učiteljske škole u Čakovcu (1950./1951. i 1960./1961.)

Spol učenika	1950./1951.	%	1960./1961.	%	Ukupno	%
Žensko	425	69,44	397	73,38	822	71,29
Muško	187	30,55	144	26,61	331	28,7
Ukupno	612	100	541	100	1153	100

Čakovečku Učiteljsku školu u razdoblju socijalističke Jugoslavije upisuje znatno više učenika/učenica nego u prethodnom međuratnom razdoblju. Godine 1950./1951. ovu školu polazilo je 612 učenika/učenica, a u prve razrede upisano je njih 206 ili jedna trećina ukupnog broja (vidi tablicu 12.2.). Trend povećanja broja učenika/učenica bio je karakterističan i za ostale učiteljske škole u Hrvatskoj budući da su posljedice ratnih zbivanja, želje za proširenjem mreže osnovnih škola kao i tendencija produženja obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja bile razlog nedostatka učiteljskog kadra. Kao

68 KERMEK, "Referat o 60-godišnjici rada Učiteljske škole i Pedagoške akademije Čakovec – 17. XI. 1979.", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 158-159.

69 BENČEK, "Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu", *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*, 195.

70 *Školski propisi (s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u NRH)*, 133.

71 *Isto*, 135-143.

deficitarno zanimanje koje osigurava radno mjesto nakon završetka školovanja, motiviralo je učenike na odabir ove vrste zanimanja.

Produženje obavezne osnovne škole zahtijevalo je stručniju i kvalitetniju razinu učiteljskog obrazovanja, stoga se sredinom prve polovine pedesetih godina ono produžuje na pet godina iako će čakovečka Učiteljska škola nešto kasnije, 1954./1955., upisati prvu generaciju učenika u peti razred.⁷² U tome se razdoblju ujedno razmatralo o reformi učiteljskog školovanja i njegovom podizanju na višu obrazovnu razinu, čime bi učiteljske škole bile ukinute. Da se o tome ozbiljno razmišljalo svjedoči nam činjenica da školske godine 1953./1954. učiteljske škole, pa tako ni čakovečka, ne upisuju učenike u prve razrede. Posljedica neizvjesnosti učiteljskog obrazovanja sredinom pedesetih godina rezultirala je smanjenim upisom učenika/učenica u čakovečku Učiteljsku školu. U međuvremenu stručni pedagoški krugovi dogovorili su ukidanje učiteljskih škola i dizanje učiteljskog obrazovanja na višu razinu koja bi se stjecala na pedagoškim akademijama. Nakon utvrđivanja budućnosti učiteljskih škola primjetno je da čakovečka 1957./1958. godine, zbog povećanog broja zainteresiranih, otvara pet prvih razreda. Primjećuje se ponovni rast broja učenika/učenica sve do 1960./1961. kada posljednja generacija, 541 učenik/učenica, upisuje čakovečku Učiteljsku školu. Možemo pretpostaviti da je razlog tome povećanju bila činjenica da se radilo o posljednjoj mogućnosti za stjecanje učiteljskog zanimanja uz pomoć srednjoškolskog obrazovanja.

Iz tablice 12.2. vidimo da je postotak učenika/učenica koji su tijekom školske godine 1950./1951. i 1960./1961. napustili ovu školu iznosio 4,59%. Pojedinačni rezultati za svaku godinu posebno pokazuju nam da je 1950./1951. znatno više učenika, njih čak 41 ili 6,69%, otišlo iz ove škole negoli su to učinili učenici 1960./1961. kada taj postotak iznosi tek 2,21% ili 12 učenika. Ispisivanje je vršeno zbog različitih razloga kao što su bolest, loše učenje, želje roditelja, prijelaz u drugu školu i drugi razlozi. Važno je da se osipanje učenika s vremenom smanjilo, a polaznost učenika rasla, dok nam ukupan postotak od 95,40% svjedoči o visokoj stopi polaznosti ove škole.

Tablica 12.2. Brojčana kretanja učenika Učiteljske škole u Čakovcu (1950./1951. i 1960./1961.)

Broj učenika	1950./1951.	1960./1961.	Ukupno
Upisani	612	541	1153
Ostavili školu	41	12	53
Na kraju šk. god.	571	529	1100
Opadanje učenika %	6,69	2,21	4,59
Polaznost učenika %	93,3	97,78	95,4

12.2. Regionalno podrijetlo učenika

Na temelju dviju analiziranih godina (1950./1951. i 1960./1961.) izveli smo zaključak da čakovečku Učiteljsku školu od ponovnog osnivanja 1945. pa sve do njezina gašenja početkom šezdesetih godina prvenstveno polaze učenici iz područja današnje

⁷² Školovanje u hrvatskim učiteljskim školama produženo je na pet godina od 1952./1953. iako će čakovečka Učiteljska škola početi primjenjivati navedeno dvije godine kasnije.

Republike Hrvatske. Prema tablici 12.3. vidimo da se radi o vrlo visokom postotku od 96,78% (1115 učenika), dok udio učenika podrijetlom izvan Republike Hrvatske iznosi tek 3,21% (37 učenika).

Tablica 12.3. Brojčani odnos učenika čakovečke Učiteljske škole s obzirom na mjesto njihova rođenja unutar ili izvan granica današnje Republike Hrvatske (1950./1951. i 1960./1961.)

Mjesto rođenja učenika	1950./1951.	%	1960./1961.	%	Ukupno	%
Republika Hrvatska	594	97,05	521	96,48	1115	96,78
Izvan Republike Hrvatske	18	2,94	19	3,51	37	3,21
Ukupno	612	100	540*	100	1152	100

*Za jednu učenicu koja je ostavila školu nisu upisani nikakvi podaci osim imena i prezimena

Ukupni udjeli stranih država u regionalnoj strukturi škole zastupljeni su u vrlo niskim postocima. S obzirom na mjesto rođenja, najviše učenika, njih 13 ili 1,12% dolazilo je iz prostora današnje Republike Srbije, slijedilo je područje Republike Slovenije sa 0,78% ili 9 učenika, Republike Bosne i Hercegovine sa 6 učenika ili 0,52%, dok je troje učenika podrijetlom bilo iz današnje Republike Kosovo te jedan učenik iz Makedonije. Navedena područja u ono vrijeme nisu poimana kao strane države budući da su nakon Drugog svjetskog rata zajedno s Hrvatskom bila u sastavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Učiteljsku školu polazilo je i nekoliko učenika iz ostalih europskih država, dvoje iz Francuske te po jedan učenik iz Austrije, Mađarske i današnje Savezne Republike Njemačke. Ako pogledamo njihovu narodnost, vidjet ćemo da se ovdje ne radi o strancima nego o učenicima Hrvatima rođenim u navedenim stranim zemljama.

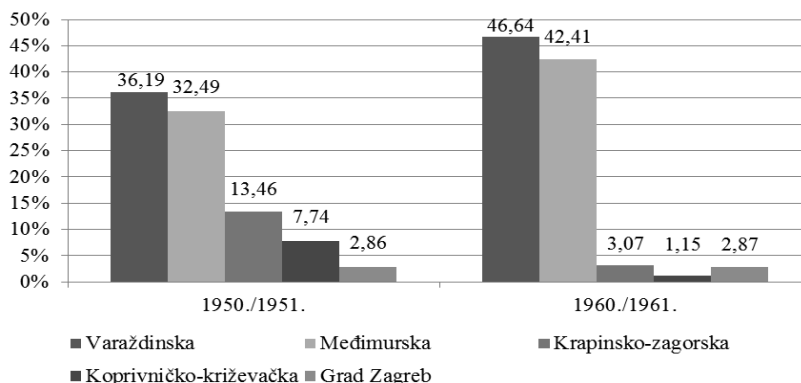
Kako bismo dobili informaciju u kojem su udjelu zastupljena pojedina hrvatska područja u regionalnoj strukturi škole, poslužili smo se, kao i u analizi ranijeg razdoblja, suvremenim županijskim ustrojem. Naime, i u ovom razdoblju najveći udio učenika čakovečke Učiteljske škole, njih 458 ili 41,07%, prema mjestu rođenja dolazi iz područja Varaždinske županije. U stopu je slijedi Međimurska županija s 37,13% ili 414 učenika. Ostale županije zastupljene su u znatno manjim postocima, tako Krapinsko-zagorska sudjeluje s udjelom od 8,60% (96 učenika), Koprivničko-križevačka s 4,66% (52 učenika), Grad Zagreb s 2,86% (32 učenika) dok je udio ostalih županija pojedinačno niži od 1%. Iako nam podaci pokazuju da su gotovo sve hrvatske županije bile zastupljene u regionalnoj strukturi škole, čak i one najudaljenije kao što su Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska ili Dubrovačko-neretvanska županija, prikazani podaci jasno ukazuju na činjenicu da je najviše učenika dolazilo iz prostora sjeverozapadne Hrvatske.

Kompariranjem podataka županijske strukture iz 1950./1951. s podacima iz 1960./1961., dobili smo uvid u njihova kretanja i moguće trendove. Pomoću grafa 12.1. možemo uočiti da je udio učenika iz područja Varaždinske županije u deset godina porastao za 10%. Naime, njezin udio od 36,19% iz 1950./1951. godine unutar regionalne strukture škole porastao je na 46,64% 1960./1961. Isti slučaj dogodio se

s Međimurskom županijom koja prvotno sudjeluje s 32,49%, da bi njezin udio deset godina kasnije porastao na 42,41%. S druge strane, neke županije zadesio je negativan trend, kao na primjer Krapinsko-zagorsku koja je s prvotnih 13,46% kasnije svedena na tek 3,07%. Učenika iz Koprivničko-križevačke županije najprije je bilo 7,74%, da bi se kasnije njihov broj smanjio na 1,15% učenika.

Možemo pretpostaviti da je jedan od uzroka smanjenja postotka učenika iz udaljenijih županija povećanje broja učiteljskih škola u Hrvatskoj u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata kao i njihovo plansko otvaranje u gradovima u kojima su sve hrvatske regije mogle zadovoljiti svoje potrebe za obrazovnim kadrovima. Jedan od razloga također bi bio povećani interes varaždinskih, a posebice međimurskih učenika za učiteljsko obrazovanje u školi s dugom tradicijom osposobljavanja budućih učitelja.

Graf 12.1. Prikaz kretanja udjela najzastupljenijih županija Republike Hrvatske prema mjestu rođenja učenika čakovečke Učiteljske škole (1950./1951. i 1960./1961.)

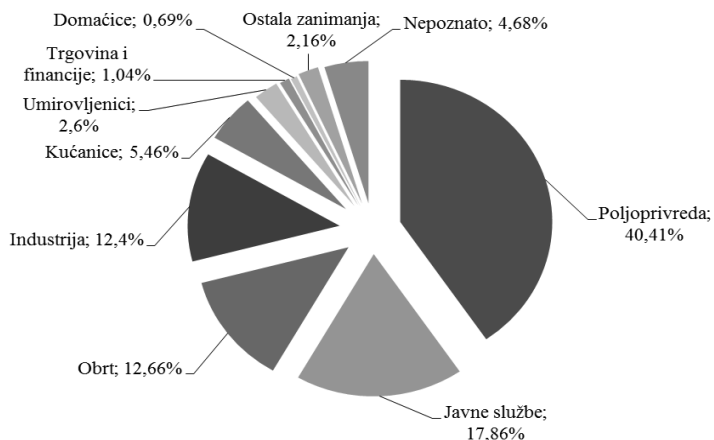

12.3. Socijalna struktura učenika

Završetkom Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj, kao i u ostatku novoosnovane Jugoslavije, nastale su duboke političke, gospodarske i društvene promjene. Rezultati same analize socijalne strukture čakovečke Učiteljske škole za 1950./1951. i 1960./1961. godinu jednim će dijelom predočiti nastale promjene.⁷³ Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata karakterizira činjenica da su roditelji/skrbnici najvećeg broja polaznika ove škole, njih čak 466 ili 40,41%, poljoprivrednici. Prema grafu 12.2. i tablici 12.4. zaposlenici javne službe zastupljeni su sa 17,86% to jest s 206 učenika, slijede ih obrtna zanimanja s 12,66% (146 učenika) te industrija sa sličnim postotkom od 12,40% (143 učenika) u toku 1950./1951. i 1960./1961. godine. Prema dobivenim rezultatima, navedena zanimanja slijede dvije kategorije koje više označavaju status nego aktivno zanimanje, to je skupina kućanica s udjelom od 5,46% (63 učenika) te umirovljenika s 2,60% (30 učenika).

73 Potrebne informacije vezane za vrstu zanimanja roditelja/skrbnika jednog dijela učenika školske godine 1950./1951., uzeli smo iz Glavnog imenika 1949./1950. budući da za jedno razredno odjeljenje u velikoj većini nisu upisivani podaci o zanimanju roditelja/skrbnika.

Graf 12.2. Socijalna struktura učenika čakovečke Učiteljske škole prema zanimanju roditelja/ skrbnika (1950./1951. i 1960./1961.)

Tablica 12.4. Struktura učenika čakovečke Učiteljske škole prema zanimanju roditelja/skrbnika (1950./1951. i 1960./1961.)

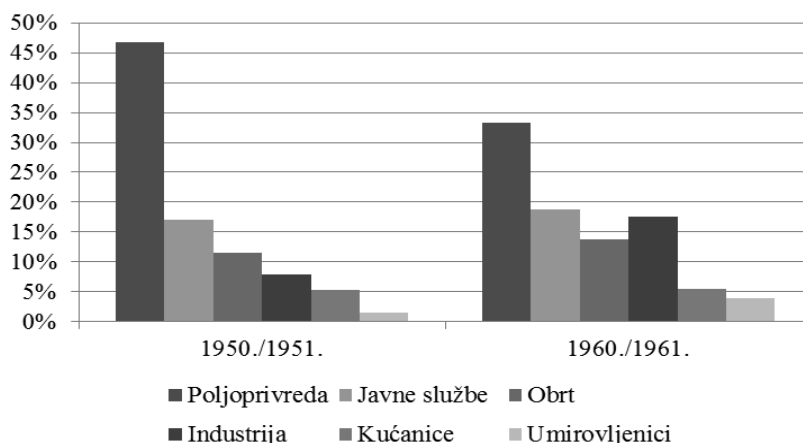
Zanimanje roditelja/ skrbnika	1950./1951.	%	1960./1961.	%	Ukupno	%
Poljoprivreda	286	46,73	180	33,27	466	40,41
Javne službe	104	16,99	102	18,85	206	17,86
Obrt	71	11,6	75	13,86	146	12,66
Industrija	48	7,84	95	17,56	143	12,4
Kućanice	33	5,39	30	5,54	63	5,46
Umirovljenici	9	1,47	21	3,88	30	2,6
Trgovina i financije	8	1,3	4	0,73	12	1,04
Domaćice	1	0,16	7	1,29	8	0,69
Građevinarstvo	1	0,16	2	0,36	3	0,26
Vojska	0	0	3	0,55	3	0,26
Zdravstveni djelatnici	2	0,32	0	0	2	0,17
Strojarstvo	1	0,16	1	0,18	2	0,17
Vrtlarstvo	0	0	2	0,36	2	0,17
Državni pitomci	2	0,32	0	0	2	0,17
Invalidi	0	0	1	0,18	1	0,08
Posebnici	1	0,16	0	0	1	0,08
Ostala zanimanja	5*	0,81	4**	0,73	9	0,78
Nepoznato	40	6,53	14	2,58	54	4,68
Ukupno	612	100	541	100	1153	100

* čuvar polja, vratar, pilar, konobar, daktilograf

** skladištar, tipograf, gitarista, agronom

U slučaju usporedbe dviju analiziranih godina, vidimo da su kućanice zastupljene s istim postotkom u obje godine dok je umirovljenika za nijansu više, od 1,47% 1950./1951. za deset godina njihov je udio porastao na 3,88% (vidi graf 12.3.). Što se tiče zastupljenijih zanimanja unutar socijalne strukture škole, moramo spomenuti da obrt također doživljava neznatni porast od 11,60% na 13,86%, a slična je situacija i s javnom službom koja zadržava stabilan prosjek od oko 17-18%. Značajnije promjene u socijalnom udjelu škole odvijaju se među zaposlenima u industriji koji ostvaruju pozitivan trend budući da je njihov udio s prvotnih 7,84% za deset godina porastao na 17,56%. Njima se pridružuje skupina poljoprivrednika koja za razliku od gore navedenih kategorija doživljava kretanje u suprotnom smjeru. Naime, njen udio od visokih 46,73% 1950./1951. godine s vremenom je smanjen na 33,27%, čime njezino vodstvo u socijalnoj slici škole ipak nije dovedeno u pitanje.

Graf 12.3. Kretanje najzastupljenijih zanimanja učenikovih roditelja/skrbnika unutar socijalne strukture čakovečke Učiteljske škole (1950./1951. i 1960./1961.)

Tablica 12.4. ukazuje nam na nizak stupanj prisutnosti ostalih vrsta zanimanja u socijalnoj strukturi učenika ove škole. Trebamo spomenuti zaposlenike na području trgovine i financija kojih je tek 1,04%, što je vjerojatno rezultat nepovoljnih prilika za društveni sloj trgovaca i financijera pogođenih ukidanjem privatnog vlasništva i slobodnog tržišta. U socijalnoj strukturi prisutne su domaćice u postotku od 0,69%. Možda smo ih mogli pribrojiti kućanicama, ali budući da su obje kategorije navedene u korištenoj školskoj dokumentaciji, tako smo ih prikazali i u našoj analizi. Ostale kategorije zanimanja zastupljene su s niskim udjelima manjim od 0,50%, što znači da ih čine tek dva ili tri zaposlena. To su skupine „građevinarstvo“, „vojska“, „zdravstveni djelatnici“, „strojarstvo“, „vrtlarstvo“ te kategorija „državni pitomci“⁷⁴ dok su ostala

74 Državni pitomac/pitomica je dječak/mladić ili djevojčica/djevojka koji/koja se odgaja u zavodu, internatu i sličnim ustanovama gdje stalno boravi i školuje se; gojenac (ANİĆ, *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb, 1998., str. 761).

zanimanja navedena samo jednom u toku dvije analizirane godine. U tablici 12.4. posebno smo istaknuli kategorije „invalidi“ i „posebnici“ iako se spominju samo jednom u korištenim izvorima, ali su vjerojatno predstavljali skupinu s posebnim statusom pa je prikladno da se dobije uvid i u njihovo postojanje. Skupina „ostala zanimanja“ uključuje osobe raznolikog zaposlenja kao i socijalnog i ekonomskog položaja te razine obrazovanja.⁷⁵

Kategoriju „javne službe“ podijelili smo kao i u našoj dosadašnjoj praksi na četiri potkategorije od kojih činovništvo predvodi s visokim postotkom od 75,72%. S vidno manjim udjelom od 16% uključena je skupina prometnih zanimanja, nakon nje slijede prosvjetni radnici sa 6,31% te na začelju potkategorija „ostala zanimanja“ unutar javne službe s 1,94%. Ako međusobno usporedimo dobivene rezultate svake potkategorije zasebno za 1950./1951. i 1960./1961. godinu, primijetiti ćemo očitu dominaciju činovništva među državnim zaposlenicima. Od prvotnih 64,42% njihov udio porastao je na visokih 87,25% 1960./1961. godine kada se naravno smanjuje udio ostalih podskupina. Tako su veliki pad unutar kategorije „javne službe“ doživjela prometna zanimanja smanjenjem njihova udjela s 23,07% na 8,82%. Prosvjetni radnici očito su usmjeravali svoju djecu u druge škole, budući da je njihova zastupljenost u socijalnoj strukturi 1950./1951. 9,61%, da bi se deset godina kasnije svela na 2,94%.

Podaci koje smo prikazali jasno ukazuju na privlačnost čakovečke Učiteljske škole učenicima iz poljoprivrednih obitelji, što bismo mogli objasniti kao posljedicu šire državne politike koja je poticala seljačko stanovništvo na obrazovanje te ih usmjeravala u nepoljoprivredna zanimanja. Na taj način bilo im je omogućeno stjecanje boljeg materijalnog položaja i društvenog statusa. Sa znatnim odmakom od poljoprivrednih zanimanja, na drugom mjestu nalaze se zaposlenici javne službe. Vjerujemo da je biti državni zaposlenik i dalje osiguravalo viši status u društvu i bolji ekonomski položaj sa sigurnim prihodom. Rad u javnom sektoru nije isključivo podrazumijevao i viši obrazovni nivo zaposlenika, budući da su neka radna mjesta popunjavana na temelju zaslug iz Drugog svjetskog rata i političke podobnosti, a ne razine njihova obrazovanja.

Obrtnička zanimanja doživjela su tijekom ovog razdoblja neznatan porast, dok se udio zaposlenih u industriji tijekom pedesetih godina značajno povećao. Razlog su velika državna ulaganja u industrijalizaciju zemlje kao i poticanje zapošljavanja u industrijskoj grani privrede, što je posebice bilo privlačno siromašnom poljoprivrednom stanovništvu. Zbog toga se njihov udio u ukupnom stanovništvu Hrvatske smanjuje pa je vjerojatno, kao posljedica toga, početkom šezdesetih godina smanjen i udio poljoprivrednog stanovništva u čakovečkoj Učiteljskoj školi. Provedenom nacionalizacijom, ukidanjem privatnog vlasništva i slobodnog tržišta likvidirana je klasa bogatih kao i srednja viša klasa. Prema vrsti zaposlenja možemo zaključiti da ovu školu većinom pohađaju djeca srednjeg i siromašnog društvenog sloja, dok je skupina dobrostojećih s višim društvenim statusom zastupljena u manjem dijelu.

75 U skupinu "ostala zanimanja" pripadaju: čuvar polja, skladištar, pilar, vratar, konobar, tipograf, gitarista, daktilograf, agronom, znači zanimanja koja nismo mogli uključiti u neku od postojećih kategorija, a opet se javljaju u premalom broju da ih se tretira pojedinačno.

12.4. Uspjeh i vladanje učenika

Čakovečka Učiteljska škola u razdoblju socijalističke Jugoslavije upisivala je velik broj učenika od kojih je, prema tablici 12.5., 92,45%, to jest 1017 učenika uspješno svladalo gradivo i steklo pravo upisa u viši razred, dok 7,54% ili 83 učenika to nije. Navedeni postotci rezultat su zajedničkih podataka iz 1950./1951. i 1960./1961. godine. Dok je pojedinačna stopa prolaznosti za prvo razdoblje iznosila gotovo 96%, deset godina kasnije bit će smanjena na 88,65%. To znači da je 1960./1961. više učenika palo razred, njih šezdesetak ili 11,34%, za razliku od deset godina ranije kada je taj postotak iznosio 4,02% ili 23 učenika.

Tablica 12.5. Prolaznost učenika Učiteljske škole u Čakovcu (1950./1951. i 1960./1961.)

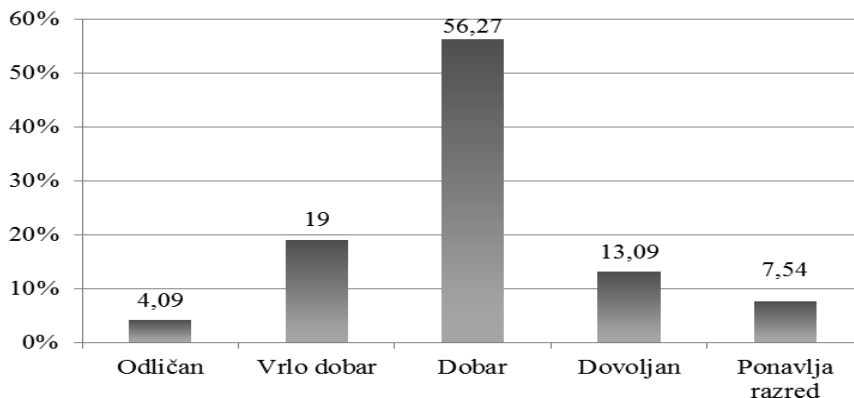
Prolaznost učenika	1950./1951.	%	1960./1961.	%	Ukupno	%
Prošli razred	548	95,97	469	88,65	1017	92,45
Pali razred	23	4,02	60	11,34	83	7,54
Ukupno	571	100	529	100	1100	100

U grafu 12.4. dali smo prikaz općeg uspjeha učenika čakovečke Učiteljske škole za 1950./1951. i 1960./1961. godinu prema novom sustavu vrednovanja i ocjenjivanja učenikovih sposobnosti i zalaganja. Dok su ocjene za uspjeh iz nastavnih predmeta bile odličan, vrlo dobar, dobar, dovoljan i nedovoljan, učenik je na kraju školske godine mogao postići odličan, vrlo dobar, dobar i dovoljan opći uspjeh. Više od polovice učenika, preciznije njih 619 ili 56,27% postiglo je dobar uspjeh. Po brojnosti slijedilo je 19% ili 209 učenika vrlo dobrog uspjeha te 144 ili 13,09% onih koji su ocijenjeni s dovoljan. Najmanji broj učenika, tek 4,09% ili njih 45 od ukupno 1100 učenika uspio je postići odličan uspjeh, što nas navodi na zaključak da su kriteriji za postizanje najboljih rezultata bili izrazito strogi.

Što se tiče negativnih ocjena iz nastavnih predmeta, učenik je u slučaju jedne negativno zaključene ocjene imao obavezu da je ispravi na popravnom ispitu, dok bi zbog dvije negativne ocjene pao razred. Ovo pravilo primjenjivano je školske godine 1950./1951., da bi deset godina kasnije učeniku bilo dopušteno na popravnom ispitu ispravljati dvije negativne ocjene. Ako je učenik bio negativno ocijenjen iz tri ili više predmeta, pao je razred bez mogućnosti popravnog ispita. Budući da je školske godine 1960./1961. upisana posljednja generacija učenika u čakovečku Učiteljsku školu, učenici prvih, drugih i velike većine trećih razreda s obavezom ponavljanja morali su prijeći u novootvorenu čakovečku Gimnaziju jer je sljedeće školske godine Učiteljska škola nastavila s nastavom samo za pete i jedan četvrti razred.

Možemo zaključiti da unatoč tomu što je omogućeno stjecanje nastavničkog obrazovanja učenicima iz različitih škola, strogi kriteriji vrednovanja i ocjenjivanja vršili su selekciju kroz koju je tek manje od jedne petine učenika uspjelo postići vrlo dobar uspjeh, dok je odličan bio rezerviran samo za iznimne. Nije zanemariv ni broj učenika negativno ocijenjenih pa ni onih koji su morali ponavljati razred. Većina učenika ipak je postizala prosječan, to jest dobar uspjeh.

Graf 12.4. Prikaz općeg uspjeha učenika Učiteljske škole u Čakovcu (1950./1951. i 1960./1961.)

U razdoblju nakon rata uvodi se i novi način vrednovanja i ocjenjivanja učenikova vladanja u školi. Bilo je moguće postići odlično, vrlo dobro, dobro i loše vladanje, što nam pokazuje tablica 12.6. Prema njoj odličan uspjeh iz vladanja postiglo je 79,72% ili 877 učenika, dok je s vrlo dobrim vladanjem bilo njih 203 ili 18,45%. Malo je učenika bilo ocjenjeno s dobrim, njih 15 ili 1,36%, dok je učenika s lošim vladanjem bilo još manje, tek troje u dvije godine. Ipak, u ovom je slučaju važno spomenuti jednu značajnu razliku vidljivu prilikom uspoređivanja rezultata vladanja između dviju proučavanih godina. Naime, 1950./1951. tek je 66,02% učenika postiglo odlično vladanje za razliku od 1960./1961. kada je tu ocjenu postiglo čak 94,51%. O njima je paralelno varirao i udio učenika s vrlo dobrim vladanjem budući da je njihov udio od 31,52% 1950./1951. pao na 4,34% deset godina kasnije.

Uz pomoć rubrike „pohvale i kazne“ u Glavnim imenicima dobili smo jasniji uvid u vladanje učenika. Ovisno o težini prijestupa, učenik je mogao dobiti ukor od strane razrednika, razrednog vijeća, direktora ili nastavničkog zbora, ali je bilo i drugih vrsta disciplinskih kazni. Pregledavanjem tih podataka možemo zaključiti da je najviše učenika bilo kažnjeno ukorom zbog neopravdanih izostanaka s nastave. Uvidom u razloge zbog kojih se kažnjavalo kao i u same rezultate vladanja, možemo izvesti zaključak da je čakovečka Učiteljska škola u prvotnom razdoblju svoga djelovanja primjenjivala stroži pedagoško-odgojni sustav. Tako je učenik mogao biti kažnjen ukorom razrednog vijeća zbog nemarnog učenja, slabog čuvanja državne imovine, nepravilnog držanja prema učenicima istog razreda i slično. Razrednik je kažnjavao ukorom zbog nediscipline, ometanja rada, neprijavljenih i neopravdanih izostanka sa školske proslave, zbog kartanja i drugih razloga. Podaci iz 1960./1961. daju nam naslutiti da stega Učiteljske škole popušta kako se približavao kraj njenog postojanja.

Tablica 12.6. Pregled vladanja učenika Učiteljske škole u Čakovcu (1950./1951. i 1960./1961.)

Vladanje	1950./1951.	%	1960./1961.	%	Ukupno	%
Odlično	377	66,02	500	94,51	877	79,72
Vrlo dobro	180	31,52	23	4,34	203	18,45
Dobro	10	1,75	5	0,94	15	1,36
Loše	2	0,35	1	0,18	3	0,27
Neocijenjeno	2	0,35	0	0	2	0,18
Ukupno	571	100	529	100	1100	100

13. Komparacija strukture učenika prema analiziranim razdobljima djelovanja Učiteljske škole u Čakovcu (od 1880./1881. do 1960./1961.)

Nakon prikaza i analize prikupljenih podataka slijedi komparacija dobivenih rezultata te izvođenje glavnih zaključaka. Ono što je izazov ovoj komparaciji zapravo je dugo vremensko razdoblje obuhvaćeno ovim analizama. Tri različita razdoblja drugačijeg su političkog, gospodarskog, društvenog te obrazovnog sustava, čime se mijenja samo poimanje i značaj pojedinih kategorija analize. S druge strane one predstavljaju promjene kroz koje je prošlo obrazovanje učitelja, ali i društvo u cjelini na području Međimurja i širem hrvatskom prostoru.

13.1. Spolna struktura i brojčano kretanje učenika

Za Učiteljsku školu u Čakovcu karakteristična je promjenjiva spolna struktura tijekom različitih razdoblja njezina postojanja. Osnovana je prvenstveno za obrazovanje budućih muških učitelja kao odraz tadašnje obrazovne politike i društvenog razvoja. Vjerovalo se da u javnoj sferi života mogu sudjelovati isključivo muškarci, dok je žena jedinu afirmaciju u javnom životu mogla ostvariti na području odgoja i obrazovanja. Tu je mogućnost imala zahvaljujući svojim „prirodnim“ odgojnim sposobnostima koje je mogla razvijati u zasebnim učiteljskim školama. Stoga su u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije učiteljske škole razdvajane prema spolu. Državne i vjerske vlasti favorizirale su učiteljsko obrazovanje muških učenika, stoga je i na prostoru Međimurja osnovana muška učiteljska škola s posebnom zadaćom na ovom graničnom prostoru.

Nakon Prvog svjetskog rata i dalje je zadržana podjela na muške i ženske učiteljske škole, ali s nešto fleksibilnijim stavovima koji su omogućavali zajedničko školovanje budućih učitelja i učiteljica u mjestima gdje nisu postojali uvjeti za njihovo razdvajanje. Ponovno osnovana čakovečka Učiteljska škola nastavila je s tradicijom obrazovanja mladića. Unatoč deklariranom usmjerenju, već sljedeće godine nakon njezina otvaranja omogućuje pristup i djevojkama. U toku međuratnog razdoblja varirao je brojčani odnos u spolnoj strukturi škole, ali u ukupnom udjelu predvodili su učenici muškog spola, iako s neznatnom razlikom. Također je u ovome razdoblju primjetno da se sve više djevojaka opredjeljivalo za učiteljsko zanimanje. Pretpostavljamo da je ta činjenica posljedica razvijanja opće društvene svijesti, posebice svijesti glede obrazovanja žena kojima je stjecanje učiteljske diplome otvaralo put u ekonomsku i socijalnu neovisnost iako im je pristup višem nivou obrazovanja još uvijek bio otežan.

Čakovečka Učiteljska škola nakon Drugog svjetskog rata također je mješovitog karaktera iako u hrvatskom obrazovnom sustavu još uvijek ima primjera odvojenog školovanja učenika i učenica. U ovome razdoblju dogodio se potpuni obrat unutar spolne strukture škole budući da učenice u njemu predvode. Možemo zaključiti da s vremenom dolazi do feminizacije učiteljskog zanimanja koje muškom dijelu populacije postaje manje privlačno te se više usmjerava u neka druga zanimanja.

Iako je škola u međuratnom i u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata bila mješovitog tipa, gdje je bilo moguće s obzirom na brojčano stanje učenika, primjenjivala je podjelu u posebne razredne odjele u skladu s njihovim spolom. Primijećeno je ukidanje ove prakse na samom kraju i početku šezdesetih godina, vjerojatno kao posljedica slobodnijih i naprednijih odgojno-obrazovnih svjetonazora kao i uviđanja prednosti zajedničkog suživota učenika i učenica u razrednom odjelu.

Pregledavajući brojčana kretanja unutar Učiteljske škole kroz sva tri razdoblja, jasno se vidi postupan prihvrat sve većeg broja učenika. Dok ih je najmanje upisano u razdoblju mađarske uprave, u međuratnom periodu njihov broj se povećava, da bi nakon Drugog svjetskog rata škola doživjela najveći pritisak učenika. Brojčana kretanja nisu bila pravocrtna te je broj upisanih učenika varirao unutar svakog pojedinog razdoblja, ali gledajući ukupan zbroj učenika potvrđuje se gore navedeni zaključak o njihovom brojčanom porastu.

Za vrijeme mađarske uprave u Međimurju, škola je osnovana s posebno namijenjenim zadatkom koji nije bio privlačan većini učenika međimurskog, prekmurskog i hrvatskog prostora. U svakih deset godina primjetan je lagani porast broja učenika, ali promatrajući razdoblje u cjelini izvodi se zaključak da nije vladao velik interes za upis u ovu školu budući da je upisan znatno manji broj nego što je sama škola željela i mogla. U međuratnom pak razdoblju školu postupno upisuje sve veći broj učenika, da bi vrhunac dostigla na samom kraju dvadesetih i početkom tridesetih godina. Poradi nepovoljnog odnosa državnih vlasti prema prosvjeti općenito, a posebice prema obrazovanju učitelja, počinje opadanje broja upisanih učenika. Tek krajem tridesetih godina njihov broj postupno raste, posebice kada Banovina Hrvatska pod svoju ingerenciju preuzima hrvatsku prosvjetu te potiče obrazovanje učitelja. U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata Učiteljska škola primala je najviše učenika u svojoj povijesti, posebice početkom pedesetih godina kada je upisan najveći broj u toku njenog postojanja. Razlozi ovako značajnog povećanja možda su uzrokovani općenito većim poticanjem učenika na školovanje i stjecanje nekog zanimanja, fleksibilnijim uvjetima upisa kao i povećanom zainteresiranosti za učiteljsko zanimanje zbog nedostatka nastavničkog kadra. Razmatranje reforme učiteljskih škola izaziva neizvjesnu situaciju o njenoj budućnosti sredinom pedesetih godina što uzrokuje smanjenje broja učenika. Krajem pedesetih ponovno se njihov broj povećava sve do 1960./1961. kada je upisana posljednja generacija učenika. Razlog zainteresiranosti za ovu školu u posljednjem razdoblju njenog postojanja možda se krije u posljednjoj mogućnosti upisa u srednjoškolsko učiteljsko obrazovanje.

Učenici su tijekom školske godine znali odustajati od daljnjeg školovanja ili ove vrste obrazovanja zbog različitih razloga ili su bili prisiljeni to učiniti zbog bolesti,

neimaštine i slično. Opadanje učenika nije se značajno promijenilo tijekom sva tri razdoblja, ali je primjetan nešto veći stupanj opadanja učenika u mađarskom periodu djelovanja škole kada je, mogli bismo reći, sâm obrazovni sustav bio stroži. U sva tri razdoblja visoka je stopa polaznosti učenika i to u rasponu od 93 do 95%. Nešto je veća u međuratnom i kasnijem razdoblju kao odraz općih društvenih shvaćanja o potrebi obrazovanja. Učenici su s razlogom upisivali ovu školu, stoga su je htjeli i završiti. Osiguravala je stupanj obrazovanja koji omogućuje zapošljavanje u javnoj službi koja u sva tri razdoblja predstavlja ugledno zanimanje, osigurava siguran prihod i status u društvu.

13.2. Regionalno podrijetlo i narodnost učenika

Teritorijalna pripadnost Međimurja tijekom povijesti reflektira se kroz regionalno podrijetlo polaznika čakovečke Učiteljske škole. Granica između dviju potpuno različitih regionalnih struktura razdoblje je Prvog svjetskog rata. U vrijeme Austro-Ugarske Monarhije škola je osnovana od strane mađarskih vlasti te je kao takva prvenstveno privlačila učenike iz tadašnje mađarske države, posebice županije Zala koja je tada uključivala i prostor Međimurja i Prekmurja te ostalih susjednih mađarskih županija. Prema tadašnjim teritorijalnim okvirima gotovo svi učenici dolazili su iz ugarskog dijela Monarhije koji je u svom sastavu uključivao područja danas pod ingerencijom drugih država. Velika većina učenika Učiteljske škole prema svom podrijetlu rođena je izvan prostora današnje Republike Hrvatske. Najviše njih dolazilo je iz prostora suvremene Mađarske, potom iz Hrvatske, prvenstveno Međimurja, zatim Slovenije (pokrajine Prekmurje) i Austrije (pokrajine Gradišće). Škola smještena na samoj granici imala je posebnu misiju da pored mađarskih učenika prvenstveno privuče učenike iz Međimurja, Prekmurja i Hrvatske na školovanje u Čakovec. Rezultati nam govore da su njezine namjere slabo ostvarene budući da je 65% učenika dolazilo iz prostora današnje Mađarske, a još više je bilo učenika mađarske narodnosti, budući da su dolazili iz različitih područja ugarskog dijela Monarhije.

Za razliku od prethodnog razdoblja, u vrijeme dviju jugoslavenskih država čakovečku Učiteljsku školu prvenstveno su polazili učenici, njih preko 90% iz područja današnje Republike Hrvatske, posebice u posljednjem periodu njezinoga rada. Malen je udio učenika iz stranih država u koje su uključene i zemlje u sastavu nekadašnje Kraljevine SHS/Jugoslavije i FNRJ. Od tih zemalja najviše su bili prisutni učenici iz Slovenije, posebice u međuratnom razdoblju, a slijedili su ih učenici iz današnje Srbije, prvenstveno u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Učenici rođeni u ostalim europskim i izvan europskim državama bili su prisutni u malom udjelu, nešto više u međuratnom razdoblju nego kasnije, možda zbog same granične politike uspostavljene nakon Drugog svjetskog rata. Ipak moramo spomenuti da se ovdje prvenstveno radilo o hrvatskim učenicima rođenim u stranim državama ili o učenicima drugih narodnosti koji su se doselili na ovaj prostor.

Što se tiče prostornog rasporeda mjesta rođenja učenika unutar današnje Republike Hrvatske, u razdoblju mađarske uprave najviše je učenika dolazilo iz Međimurja, što je razumljivo budući da je tada ovaj prostor bio odvojen od ostatka hrvatske države.

Uzimajući u obzir preostala dva razdoblja dolazimo do saznanja da je prema regionalnom rasporedu najviše učenika pripadalo današnjoj Sjeverozapadnoj regiji, dok su ostali dijelovi države bili manje zastupljeni, posebice Jadranska regija. Zanimljiva je činjenica da Varaždinska županija zauzima najveći udio u ukupnoj regionalnoj strukturi škole i u međuratnom i u kasnijem razdoblju njezina djelovanja. Međimurska županija na trećoj je poziciji u međuratnom razdoblju iza Varaždinske i Koprivničko-križevačke županije, dok pedesetih i šezdesetih godina čvrsto drži poziciju drugoplasirane. Promatrajući svaku godinu zasebno, Međimurci se uspijevaju jedino 1940./1941. godine naći kao vodeći na listi, dok ostalih godina njihova pozicija varira. S obzirom na to da se škola nalazila u Međimurju, očekivao bi se veći broj međimurskih učenika, ali ovdje se radilo prvenstveno o poljoprivrednom kraju sa siromašnim stanovništvom koje vjerojatno nije imalo mogućnosti te nije uvidjelo prednosti koje obrazovanje pruža. Također vjerujemo da je jedan od razloga međuratna prosvjetna politika koja nije poticala međimurske učenike na daljnje školovanje, nego ih je usmjeravala prema poljoprivredi, najzastupljenijoj grani međimorskog gospodarstva. Pregledom podataka zaključujemo da je regionalni sastav u međuratnom razdoblju raznolikiji nego što će biti kasnije. U tom međuratnom periodu čakovečka Učiteljska škola bila je prema broju učenika jedna od najvećih škola te vrste u Hrvatskoj, s velikim prostornim mogućnostima za nastavu i smještaj učenika, a isticala se i po kvaliteti, što je zasigurno privlačilo učenike iz udaljenijih krajeva.

Zbog povećanih potreba za učiteljskim kadrom nakon Drugog svjetskog rata država je intenzivno obnavljala rad postojećih i planski otvarala nove učiteljske škole, što je vjerojatno uzrokovalo smanjen udio učenika iz udaljenijih krajeva. Također je bio smanjen broj učenika iz nešto bližih županija budući da se povećao interes međimurskih i varaždinskih učenika za učiteljskim obrazovanjem. Iz područja Varaždinske županije još je uvijek dolazilo više učenika nego iz Međimurske, iako se njihov broj u ovom razdoblju znatno povećao. Razlog njihovom povećanju ulaganje je države u obrazovanje djece iz poljoprivrednih obitelji kao izraz želje za podizanjem opće obrazovne razine stanovništva, a time i gospodarskog razvoja.

Školska dokumentacija iz razdoblja mađarske uprave ponudila nam je podatke o materinjem jeziku učenika to jest njihovoj narodnosti. Proizlazi da su Učiteljsku školu u Čakovcu u najvišem omjeru polazili učenici mađarske narodnosti, prvenstveno iz područja današnje mađarske države, ali i različitih dijelova tadašnje Ugarske, uključujući Međimurje, Prekmurje i ostala područja. Nakon Prvog svjetskog rata narodnosna slika se drastično promijenila jer su školu prvenstveno pohađali učenici Hrvati i to ne samo iz hrvatskih prostora nego i drugih zemalja, posebice susjednih. Pored učenika hrvatske narodnosti bitno je spomenuti i malobrojne učenike slovenske i srpske narodnosti koji su po udjelu slijedili u narodnosnoj strukturi Učiteljske škole u razdoblju nakon Prvog i Drugog svjetskog rata.

13.3. Religijska struktura učenika

Prikaze religijske strukture učenika sadrže analize mađarskog i međuratnog razdoblja, dok se u vrijeme socijalističke Jugoslavije nije vodila bilješka o vjeroispovijesti, budući da je državna vlast propagirala ateizam. Za oba razdoblja karakteristično je da je najveći broj učenika ispovijedao rimokatoličku vjeroispovijest, njih preko 90%, budući da su Hrvatska i susjedne zemlje prvenstveno rimokatoličke zemlje. Za vrijeme mađarske uprave javljaju se i učenici židovske te reformatorske i evangeličke vjere budući da je prostor mađarske države bio šarolikog religijskog sastava s velikim brojem pripadnika navedenih protestantskih religija te pripadnika židovske vjeroispovijesti. Ulaskom u novu državu nakon Prvog svjetskog rata u religijskoj strukturi škole i dalje je u izrazito visokom postotku predvodilo rimokatoličanstvo, dok je sastav ostalih religija bio nešto promijenjen. Potrebno je spomenuti učenike istočno-pravoslavne vjeroispovijesti koji su iza rimokatolika bili najbrojniji u religijskoj strukturi škole iako su zapravo sudjelovali s malim udjelom. Primjetan je njihov polagani porast u međuratnom razdoblju. Prema mjestu rođenja najviše ih je dolazilo iz hrvatskog područja budući da je ono djelomično bilo naseljeno pravoslavnim stanovništvom čiji se priljev u ovom razdoblju povećao. Bili su prisutni i grkokatolici, dok su ostale religije zastupali pojedinci.

13.4. Socijalna struktura učenika

Analize triju razdoblja različitog političkog i društvenog sustava ukazuju na promjenu zastupljenosti pojedinih zanimanja kao i na stanovitu promjenu njihovog društvenog statusa i ekonomskog položaja. Neke osnovne karakteristike glavnih skupina zanimanja ipak su održane tijekom političkih i gospodarskih mijena.

Najviše učenika iz čakovečke Učiteljske škole tijekom mađarskog i međuratnog razdoblja dolazi iz obitelji javnih službenika. Analizirajući zanimanja roditelja/skrbnika iz navedenih razdoblja, uvidamo da se njihova socijalna struktura poklapa u prve tri najzastupljenije skupine zanimanja, a to su javna služba, obrt i poljoprivreda. Do promjena dolazi u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata kada se radikalno mijenja dotadašnji politički i društveni sustav čiji se odraz vidi i u socijalnoj strukturi čakovečke Učiteljske škole. Najviše učenika iz poljoprivrednih je obitelji koje čvrsto predvode pred drugoplasiranim zaposlenicima javnih službi, praćenih obrtom i industrijom.

U prva dva razdoblja zaposlenici javne službe u većem su dijelu pripadali srednjem i nižem sloju javnih zaposlenika, dok su rijetki bili nositelji visokih funkcija. Ono što općenito karakterizira javnu službu, bez obzira na unutrašnju hijerarhiju, jest činjenica da je njen poslodavac država, što osigurava siguran i redovit izvor prihoda, a karakterizira je i određeni nivo društvenog ugleda, povoljan ekonomski i socijalni status te određeni stupanj obrazovanosti budući da je za većinu javnih zanimanja trebalo završiti barem srednjoškolsko obrazovanje. Navedeni razlozi činili su ovu skupinu zanimanja vrlo poželjnom bez obzira na položaj u njezinoj hijerarhiji. U socijalističkom razdoblju javna služba gubi svoje dotadašnje prvenstvo te zauzima drugu poziciju unutar socijalne strukture škole. I dalje predstavlja poželjno zanimanje budući da i tada osigurava stanovitu ekonomsku i socijalnu sigurnost, ali traži i veći stupanj privrženosti uspostavljenom državnom sustavu.

Unutar skupine državnih zaposlenika također su vidljive značajne promjene. U mađarskom periodu predvodilo je školstvo, dok se u međuratnom i razdoblju nakon Drugog svjetskog rata na vrhu zastupljenosti nalazilo činovništvo. U prvom razdoblju primjetna je tendencija učitelja na usmjeravanje svojih potomaka u učiteljsko zanimanje, što nam svjedoči o privlačnosti ovog posla u tom razdoblju. Ugarska je naime mnogo ulagala u razvoj osnovnog školstva i obrazovanje učitelja, u sklopu njihove težnje za širenjem mađarskog jezika kao sredstva povezivanja svih narodnih manjina na području Ugarske. Udio prosvjetnih radnika također je bio značajan u strukturi međuratnog perioda, ali s vremenom je slabio, jednim dijelom zbog nezaposlenosti prosvjetnog kadra tridesetih godina, što je zasigurno odvlačilo djecu učitelja u druga zanimanja. U trećem razdoblju njihov je udio bio još manji, posebice tijekom pedesetih godina kada se raspravljalo o reformi učiteljskog obrazovanja. S druge strane proporcionalno obrnuta situacija vezana je za činovništvo čiji je udio povećan u drugom, a posebice u trećem razdoblju. Sva tri perioda karakterizira značaj činovničkog aparata kao nositelja i provoditelja državne politike posebice u razdoblju socijalističke Jugoslavije kao visoko centralizirane i birokratski ustrojene zemlje.

Po značajnosti, nakon državnih zaposlenika u socijalnoj strukturi mađarskog i međuratnog perioda, slijedila su obrtna zanimanja. Prema vrsti zastupljenih obrta zaključili smo da se prvenstveno radi o srednjim i malim obrtnicima. Iako nismo upoznati s njihovom veličinom, pripadnici su srednjeg sloja za razliku od poljoprivrednika koji ih po brojnosti slijede u navedenim razdobljima. Pritjecaj učenika iz poljoprivrednih obitelji vidljiv je početkom 20. stoljeća, vjerojatno kao rezultat jačanja njihove svijesti o potrebi školovanja. Gotovo u istom omjeru javljaju se i u razdoblju Kraljevine SHS/Jugoslavije da bi se nakon Drugog svjetskog rata u čakovečkoj Učiteljskoj školi njihov broj enormno povećao i predstavljao najzastupljeniju vrstu zanimanja. Rezultat pojačane zainteresiranosti učenika iz poljoprivrednih obitelji proizlazi iz velikog nedostatka učiteljskog kadra nakon rata, poticanja države na školovanje djece seljaka i njihovog zapošljavanja u nepoljoprivredna zanimanja. S razvojem industrije tijekom pedesetih godina povećao se udio industrijskih radnika u socijalnoj strukturi škole dok se smanjio priljev učenika iz poljoprivrednih obitelji, vjerojatno kao posljedica općeg smanjenja poljoprivrednog stanovništva Hrvatske preusmjerenog u industrijska zanimanja. Ipak, u razdoblju socijalističke Jugoslavije poljoprivreda se čvrsto etablirala na vrhu socijalne ljestvice škole.

U toku sva tri povijesna razdoblja zastupljene su različite skupine zanimanja. Neke su prisutne u analizama svih triju perioda, dok su neke više karakteristika vremena u kojem se javljaju. Zapravo je prisutnost određenih grupa kao i omjer njihove zastupljenosti u socijalnoj strukturi škole jednim dijelom odraz gospodarskog i društvenog razvoja države kao i stupnja modernizacije, na primjer porast udjela trgovine i financija te industrije. Pregledavajući rezultate svih triju analiza možemo zaključiti da su čakovečku Učiteljsku školu polazili učenici iz različitih društvenih sredina. Socijalna struktura škole svakog razdoblja bila je sastavljena od pripadnika viših i pripadnika nižih društvenih slojeva. Gotovo svaka skupina zanimanja obuhvaćala je grupacije različite po svom društvenom statusu te ekonomskom i socijalnom položaju. Socijalnu

strukturu Učiteljske škole u razdoblju mađarske uprave kao i u razdoblju Kraljevine SHS/Jugoslavije prvenstveno su činili učenici srednjeg građanskog sloja iako je unutar same skupine postojala podjela na viši i niži sloj s obzirom na status i prihod. Veliki politički, gospodarski i društveni preokret nakon Drugog svjetskog rata značajno je izmijenio socijalni sastav škole. Najprije, primjetna je manja raznolikost zanimanja nego u prijašnjim razdobljima. Najzastupljeniji su učenici poljoprivrednih zanimanja za koje možemo reći da pripadaju nižim društvenim slojevima. Moramo reći da se neke skupine zanimanja, ukidanjem privatnog vlasništva i slobodnog tržišta kao i razvlašćivanjem svih onih koji su prema mišljenju nove vlasti imali previše, ne javljaju u ovom razdoblju (na primjer posjednici) dok je udio nekih skupina zbog toga umanjen te vjerojatno ekonomski osiromašen (na primjer skupina trgovaca i financijera).

13.5. Uspjeh i vladanje učenika

Čakovečka Učiteljska škola paralelno s političkim promjenama mijenjala je sustav svog stručno-pedagoškog rada kao i sustav ocjenjivanja nastavnih predmeta, općeg uspjeha te vladanja učenika. Kroz sva tri razdoblja učenici su postizali visok stupanj prolaznosti koji se kretao između 92 i 96%, dok je 1940./1941. ona bila stopostotna, ali zbog izvanrednih okolnosti koje su vladale u to vrijeme na području Međimurja. Budući da je ova škola spadala u rang srednje stručne škole koja je pripremala učenike za određeno zanimanje, upisavši ovu školu učenici su očito imali preferencije za rad u prosvjeti kao pučkoškolski/osnovnoškolski učitelji. Zanimanje *učitelj* kao vrsta javne službe podrazumijevalo je društveni ugled i siguran izvor prihoda, stoga su učenici zasigurno bili motivirani i tom činjenicom.

Zbog različitih modela vrednovanja i ocjenjivanja nije moguće provesti potpunu usporedbu, ali prema postignutim općim uspjesima možemo zaključiti da je najviše učenika ostvarilo prosječan uspjeh. Naime, u mađarskom periodu najbrojnija je ocjena dobar, a potom vrlo dobar uspjeh, dok se dvadesetih godina primjenjuje poseban sustav ocjenjivanja ostvarene razine znanja s tri to jest dvije pozitivne ocjene. Tako je najviše učenika, njih 80% ostvarilo uspjeh I. reda, prosječne ocjene između izvrsnog i negativnog uspjeha. U toku međuratnog razdoblja, donošenjem novog Zakona o Učiteljskim školama, uveden je novi ocjenjivački sustav u kojem je najviše učenika ocijenjeno vrlo dobrim i dobrim uspjehom. U razdoblju socijalističke Jugoslavije uvedene su ocjene koje se i danas koriste u našem školskom sustavu. Većina učenika ocijenjena je prvenstveno prosječnim uspjehom.

Ono što nas navodi na zaključak da se radi o strogom sustavu ocjenjivanja malen je broj učenika koji je ostvario najbolji uspjeh tijekom sva tri razdoblja. Primijenjivani su visoki kriteriji za postizanje odličnog uspjeha, to jest I. reda s odlikom. Očito je najteže bilo ostvariti najbolji uspjeh u vrijeme djelovanja mađarske Učiteljske škole, budući da je tijekom četiri godine taj uspjeh postigao tek jedan učenik, dok se u ostalim analiziranim godinama u preostala dva razdoblja kretao oko 4-5% na godinu. Što se tiče negativnog uspjeha, najmanje je učenika ocijenjeno negativno u mađarskom periodu, a najviše dvadesetih godina kada je razred palo više od 14% učenika. Možemo reći da je prevladavao strogi školski sustav, barem stroži nego danas. Imao je svoje varijacije

kroz razdoblja, ali ono što je svima zajedničko je to da je najviše učenika uspjelo ostvariti prosječan uspjeh, dok su zapravo samo rijetki, izrazito nadareni i uporni zavrijedili status najboljih.

Vrednovanje i ocjenjivanje vladanja učenika također je prolazilo kroz promjene tijekom razdoblja. Možemo reći da se strogo ocjenjivalo u mađarskom razdoblju kada je tek nešto više od polovine učenika ocjenjeno najboljom razinom vladanja, dok je 1920./1921. godine ono bilo rezervirano za samo 16% učenika, što je zasigurno najstrože ocjenjivanje primijećeno u ovoj analizi. S vremenom je ono postajalo blaže. Zanimljiva je situacija u socijalističkoj Jugoslaviji jer se pedesetih godina primjenjivalo znatno strože ocjenjivanje učenikova vladanja nego šezdesetih kada je preko 90% učenika odličnog vladanja. Škola je u svom početnom djelovanju primjenjivala rigorozniji pedagoško-odgojni sustav koji je vjerojatno postajao blaži kako se bližio kraj njezina rada.

Zaključak

U radu je prikazano osnivanje i povijesni tijek razvoja Učiteljske škole u Čakovcu u kontekstu političkih, prosvjetnih i društvenih prilika na području Međimurja i šireg prostora te analiza unutrašnje strukture škole tijekom različitih povijesnih razdoblja. Njihovim paralelnim sagledavanjem uočavamo da je struktura Učiteljske škole odraz različitih vrsta promjena iz svoje uže i šire okoline.

Politički i društveni preokreti kao i promjene koje su ih slijedile nisu zaobišli obrazovni sustav i njegove institucije pa tako ni čakovečku Učiteljsku školu. Obrazovanje čini jedan od segmenata koje politika koristi za izgrađivanje novog društva i širenje svoje ideologije. Iz kratkog pregleda o razvoju i djelovanju Učiteljske škole proizlaze tri povijesna presjeka koja su utjecala na njezinu sveukupnu transformaciju te bila odraz prosvjetnih politika državnih vlasti kao i trenutnih političkih, gospodarskih i društvenih prilika u kojima se nalazila. Svaka promjena vlasti unosila je svoju ideologiju u obrazovni sustav kako bi preko mladeži mijenjala samo društvo. Razvojni put čakovečke Učiteljske škole kretao se od mađarske idejne i jezične politike preko čvrstog centralističkog sustava zasnovanog na jugoslavenskom unitarizmu pa sve do uvođenja socijalističkog pogleda na život i društvo.

Čakovečka Učiteljska škola osnovana je u razdoblju kada mađarska politika provodi proces mađarizacije ugarskog dijela Monarhije. Obrazovanje je jedno od područja koje nudi mogućnost efikasnijeg razvijanja mađarskog nacionalnog osjećaja i širenja mađarskoga jezika među narodne manjine Ugarske. Postupnim uvođenjem mađarskog jezika u međimurske osnovne škole javlja se potreba za učiteljima koji se služe ovim jezikom. Škola je osnovana na rubnom području mađarske države iz razloga da stvori čvrsto uporište mađarizacije uz samu hrvatsku granicu te privuče na školovanje učenike iz Međimurja, Prekmurja te područja Hrvatske kako bi se razvio podoban nastavni kadar spreman svoju obrazovnu zadaću širiti na spomenute prostore.

Završetkom Prvog svjetskog rata u Međimurju dolazi do značajnih promjena na svim državnim i društvenim razinama. Učiteljska škola dobiva novu zadaću - obrazovanje mladeži u hrvatskom duhu i jeziku te širenje hrvatskog nacionalnog duha među međimurskim nacionalno klonulim stanovništvom. Jači zaokret državne politike prema centralizmu i jugoslavenskom unitarizmu traži da čakovečka Učiteljska škola - kao i ostale u Kraljevini Jugoslaviji - priprema buduće učitelje za nositelje državnog, narodnog i vjerskog jedinstva u školama i narodu. Česta su premještanja i otpuštanja nastavnog kadra koji ne odgovara traženim zahtjevima. S promjenama na državnom vrhu usporedo se mijenja ravnateljstvo čakovečke Učiteljske škole, a s njime i odgojno-obrazovni rad i duh škole.

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata donosi najradikalnije promjene u političkom, gospodarskom i društvenom životu pa tako i u obrazovnom sustavu. Država intenzivno potiče podizanje obrazovne razine stanovništva, što zahtijeva modernizaciju prosvjetnog sustava, ali i dovoljan broj nastavnoga kadra. Ponovno otvorena hrvatska Učiteljska škola u Čakovcu svojim intenzivnim radom provodi obrazovanje velikog broja budućih učitelja koji pored općeg i stručnog znanja moraju steći političko-ideološku naobrazbu u skladu s promjenama koje doživljava Hrvatska kao i ostala područja novoosnovane jugoslavenske države. U ovom razdoblju zbog same prirode novouvedenog društvenog sustava dolazi do najuže povezanosti prosvjete i politike.

Možemo izvesti zaključak da je svih 84 godina djelovanja čakovečke Učiteljske škole uvjetovano prosvjetnom politikom državnih vlasti kao i općim političkim i društvenim prilikama i razvojem. Sagledavanjem pojedinih segmenata strukture škole možemo uočiti njihovu sličnost u određenim razdobljima, dok nam sveukupni pregled svih razdoblja svjedoči o njihovoj posebnosti. Povijesni pregled razvoja Učiteljske škole zajedno s provedenom analizom njene unutrašnje strukture daje nam mogućnost da bolje upoznamo samu Učiteljsku školu, njezin rad i djelovanje te stanje i sastav unutar proučavanih kategorija. Također saznajemo kroz koje je faze prolazila tijekom svoga rada, koliki je bio utjecaj političkih i društvenih promjena na samu školu te kako je tekao njezin rast i razvoj. Uočavamo veliko značenje koje je Učiteljska škola imala za Čakovec i Međimurje kao prosvjetni centar ovog područja kao i šireg prostora, budući da je obrazovala učitelje sjeverozapadnog, ali i šireg dijela Hrvatske.

Provedeno istraživanje trebalo bi biti poticaj za daljnje proučavanje povijesti i značenja čakovečke Učiteljske škole, budući da je nedovoljno istražena u suvremenoj historiografiji. Do sada o Učiteljskoj školi nije izvršena analiza ovakve vrste te su po prvi put uspoređena sva tri razdoblja u životu škole na temelju statističkih podataka i analiziranja njihovih struktura. Radi detaljnijeg pregleda bilo bi potrebno proučiti veći broj godina u svakom razdoblju, a također bi bilo korisno uzeti u obzir i kratak period mađarske uprave za vrijeme Drugog svjetskog rata pa da se dobije precizniji i detaljniji prikaz strukture čakovečke Učiteljske škole. Ovim je radom dokazana njezina zanimljivost i posebnost, stoga ovaj rad može biti dobar poticaj za daljnje istraživanje za Međimurje toliko važne institucije.

LITERATURA

1. Anić, V. (1998). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. Batinić, Š. (2003). Hrvatski školski sustav u XX. stoljeću. *Anali za povijest odgoja*, 2, str. 49-69.
3. Batinić, Š. i Gačina Škalamera, S. (2009). *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849. - 2009*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
4. Bauk, F. (2000). Pedagoška i društvena funkcija hrvatske Učiteljske škole u Čakovcu. U: Hranjec, S., ur. *120 godina izobrazbe učitelja u Čakovcu: zbornik radova sa znanstvenog skupa u Čakovcu*. Čakovec: Visoka učiteljska škola, str. 18-24.
5. Bauk, F. (1992). *Povijest školstva i prosvjete u Međimurju: prilog hrvatskoj nacionalnoj povijesti osnovnog školstva i prosvjete*. Čakovec: Zrinski.
6. Benček, Š. (1972). Povijesni razvoj Učiteljske škole u Čakovcu. U: Bartolić, Z., ur. *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*. Čakovec: Pedagoška akademija, str. 183-196.
7. Bezić, K. (2003). *Učitelji u zemlji čudesa*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
8. Črep, J. (2007). Međimurje uoči Drugog svjetskog rata. U: Bunjac, B., ur. *Međimurje u Drugom svjetskom ratu (zbornik radova)*. Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, str. 15-22.
9. Demarin, J. (1954). *Povijest i razvitak Viših pedagoških škola u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
10. Franković, D., Pregrad, Z. i Šimleša P., ur. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
11. Franković, D., ur. (1958). *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
12. Franković, D., Svilokos, B. i Fučijaš G. (1961). *Pedagoška akademija (Programatska struktura Pedagoške akademije)*. Zagreb: Zavod za unapređivanje školstva, Savjet za prosvjetu NRH.
13. Goldstein, I. i sur. (1996). *Hrvatske županije kroz stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
14. Horvat, R. (1944). *Povijest Međimurja*. Zagreb: Hrvatski Rodoljub.
15. Kalšan, V. (2006). *Međimurska povijest*. Čakovec: Kalšan Vladimir.
16. Kalšan, V. (2002). Politička i administrativna pripadnost Međimurja 16. – 21. stoljeća. *Ako: časopis za društvena pitanja i kulturu grada Čakovca*, 6 (13), str. 17-29.
17. Kermek, R. (1980). Referat o 60-godišnjici rada Učiteljske škole i Pedagoške akademije Čakovec – 17. XI. 1979. U: Bartolić, Z., ur. *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*. Čakovec: Pedagoška akademija, str. 153-162.
18. Kolarić, J. (2007). Međimurje u velikomađarskoj revizionističkoj politici. U: Bunjac, B., ur. *Međimurje u Drugom svjetskom ratu (zbornik radova)*. Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, str. 23-100.
19. Korenčić, M. (1979). *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857.-1971*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
20. Ogrizović, M. (1980). Uvodna riječ o razvoju školstva u Međimurju. U: Bartolić, Z., ur. *Zbornik Pedagoške akademije Čakovec*. Čakovec: Pedagoška akademija, str. 9-16.
21. Ovčar, S. (2001). Povijesni pregled izobrazbe učitelja u Čakovcu. *Učitelj: godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu*, 1, str. 115-122.
22. Puževski, V. (2003). Hrvatska osnovna škola od 1945. do 1990. godine. *Anali za povijest odgoja*, 2, str. 87-105.
23. *Školski propisi (s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u NRH)*. (1955). Zagreb: Školska knjiga.

IZVORI

1. HR DAM 254. Učiteljska škola Čakovec.⁷⁶
2. *Dnevnik s priručnim imenikom (Glavni imenik)*, 1949./1950.
3. *Dnevnik s priručnim imenikom (Glavni imenik)*, 1950./1951.
4. *Dnevnik s priručnim imenikom (Glavni imenik)*, 1960./1961.
5. *Spomenica Državne učiteljske škole Čakovec*. Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu.

Magdalena Vrbanc

(Summary)

TEACHER EDUCATION IN ČAKOVEC: HISTORICAL, SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS (1879-1963)

This paper deals with teacher education within the scope of the Čakovec Teacher Training School (*Učiteljska škola*) throughout the entire period of its existence and operation, i.e. from 1879 until 1963. Established by the Hungarian state authorities, it remained under their influence until the end of the First World War. After Međimurje joined the newly formed Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the school started operating in the language and spirit of Croatia. During the period between two world wars, it was under an increasing pressure of the Yugoslav centralism and unitarianism. During the Second World War, the Teacher Training School and the entire Međimurje Region were annexed to Hungary. After the war, however, it once again became a Croatian Teacher Training School. The wish to raise the level of education of future teachers led to the end of its operation since a higher level substitute, namely the Teacher Training College (*Pedagoška akademija*), was established in 1961.

Međimurje, and together with it the Čakovec Teacher Training School, passed through several different political and social periods, which is why the paper includes a parallel analysis of the internal structure of the school in the mentioned periods. In addition to the analysis of the trends related to the number of pupils, the paper analyses the gender structure of the school, the regional and social origins of the students, their native languages and nationalities, religion, as well as the achieved success and behaviour. The changes affecting the mentioned categories are in fact the reflections of the political, social and educational changes affecting the Teacher Training School within the scope of its narrow and wider environment. They also enable one to follow through them the development of the Čakovec Teacher Training School and the evolution of teacher education.

Key words: Teacher Training School (Čakovec), teacher education, history of education, Međimurje, 1798 – 1941

76 HR DAM 254. Učiteljska škola Čakovec. Čakovec (1879.-1963.), knj. 346, kut. 3, sv. 39.